

AAN DEN REDACTEUR VAN DE AURORA.

Zeer geachte Redacteur!

Uw vriendelijk en vereerend aanzoek tot het geven van mijn portret in uw jaarboekje, was tevens zoo dringend, dat ik er eindelijk toe besluiten moest.

De vereischten om tot zulk een besluit te komen acht ik te zijn, behalve het aanzoek zelve:

ten eerste, belangstellende ouders;

ten tweede, een ander ik;

en ten derde, nog een dametje, — zij behoeft zoo heel groot niet te wezen — noem ze maar: ijdelheid.

Er bestaan immers ook van u portretten in 't groot en in 't klein...? Welnu, dan kent gij de juffer.

Hoe 't zij, mijn vrouw was regt tevreden toen ik ja had gezegd; maar — 't hinkende paard kwam voor mij achteraan: daar moest een verhaal bij wezen.

“Neen, lieve deugd! geen rijmpje in den over-Betuwschen tongval.” (En ik had nog wel gehoord dat het “zoo mooi” was!)

Gij zoudt en moest een verhaal hebben: een Novelle; een... Dorpsvertelling, b. v. zoo als HET KINDE in den jaargang van 1857.

En — schrijf nu eens *dito's*.

Ik had sombere visioenen :

Een mand vol scheurpapier , beklad met een mislukte *dito*.

Een tot stand gekomen *dito* (zelfs voor den besten zetter) *onleesbaar*.

Mijn conterfeitsel , straks zoo keurig gegraveerd , met vermiljoen en karmijn overklad.

Maar ik meld u al mijn visioenen niet ; 't zou iets van een antieke inleiding voor een nuts-verhandeling gaan krijgen.

Op 't oogenblik dat ik u deze schrijf , heb ik geen sombere voorstellingen meer ; er is mij een pak van het hart ; wat ge eischt ligt gereed op mijn tafel.

"Is 't mooi.... of....?"

Hoor eens , mijn waarde redacteur , gij weet wel dat ik nooit kritiek wil schrijven : *l'art lui même est assez difficile !*

Intusschen hoop ik dat mijn eenvoudige vertelling met eenig genoegen zal gelezen worden.

Gij vraagt mij den titel. HET EINDE hebt gij gehad , ziehier HET BEGIN , en , hoe men ook oordeele : die beiden , zij leveren , met den STRIJD in het midden , een zuiver geheel.

28 Junij 1859.

t. t.

J. J. C.

HET BEGIN.
EEN DORPSVERTELLING,

DOOR

J. J. CREMER.

Wanneer gij in den stillen zomer-avond het Geldersche dorpje N. daar ginder aan den voet van dien heuvel ziet liggen, dan voelt gij u aangenaam getroffen en zet gij u gaarne op de glooijing, ter zijde van den hollen zandweg, neder, om u rustig eenige oogenblikken aan de beschouwing van dat schoone landschap te kunnen overgeven.

Zie, hoe krachtig van kleur is dat eikengeboomte, 'twelk ter regterzijde — half achter den heuvel verscholen — uwe oogen treft. Zie hoe heerlijk de ondergaande zon de toppen der boomen verlicht, en hoe teeder de kleur der rookzuiltjes is, die uit de schouwen der lage boerenwoningen naar boven kringelen.

Zie, ter linkerzijde, de rijkeladen graanvelden, die reeds geheel onder den breeden avondsluier gevangen liggen, en

daar achter, de hooge populieren en zilverkleurige schotwilgen, waartusschen — zacht ruischend — het molenrad kleppert.

“t Is er vrede!” suist het avondkoeltje u toe, en geheel in de aanschouwing van dat bekoorlijk dorpje verloren, gelooft gij niet dat er *menschen* wonen.

Ei hoor dan:

Vermengd met den klank van een luidruchtig haamschelletje en het hotsen eener kar in het hobbelige wagenspoor, klinken u uit de verte menschenstemmen in de ooren. Het voertuig komt van de zijde aangereden waarvan ook wij het dorp zijn genaderd.

’t Zal ongetwijfeld Peter de molenaar wezen. Ja, hoe meer de kar het plekje nadert waar wij ons bevinden, hoe meer wij daarvan de zekerheid bekomen. De stem van den molenaar heeft altijd iets zeer doordringends, en ofschoon hij zich in deze oogenblikken ook moeite schijnt te geven om zijn toon wat lager te stemmen, nogtans kunnen wij zijne woorden, in den stillen avond, al spoedig vrij duidelijk verstaan:

“. dat ik dan zoo zoetjes aan begin te gelooven dat jij met je fijne gezigt een ¹⁾ neepoor bent; zie je; — ik heb mij nooit kunnen begrijpen hoe die slokhalzen er achter zijn gekomen; ’t was een bagatel, een

1) Lieve lezer, hier en ook verder zijn woorden in blanco gelaten, die wij noodwendig moesten aangeven, maar, die gij gewis nog minder gaarne zoudt lezen, dan gij ze hooren zult.

vergissing, waar ieder andere mulder de hand niet voor verdraaijen en 't land niet bankroet van zou gaan; maar — die mooie redenatie opent mij op eenmaal de oogen voor jou, mannetje.... en ik ben nu volkomen op de hoogte om *vast* te gelooven, dat *jij* voor stille verklikker in de wieg bent gelegd. 't Is al aardig dat ik zóó op mijn volk kan vertrouwen! Haal je dat óók uit je bijbel! in den mijnen daar vind ik het niet.”

Behalve den molenaar — die aan de vanderhandsche zijde op het voorstuk der kar is gezeten — ontwaren wij, bij het al nader en nader komen van het voertuig, ook den persoon tot wien hij het woord rigt.

't Is Wouter, de vijfentwintigjarige zoon van Steintje Kruk, die daar ginder in dat kleine huisje woont. Ofschoon Wouter aan déze zijde, insgelijks vóórop, is gezeten, zoo is zijn gelaat toch van ons afgewend en naar den kant van zijn meester gekeerd. Zijn stem klinkt heel wat zachter dan die van den molenaar, en met moeite verstaan wij:

“Ik heb wel gezegd dat al wat smokkelen is met diefstal gelijk staat, en dat ik dáárin nooit mijn hand zou willen leenen; maar — dat ik u aan de kommiezen zou verklapt hebben, hoe kunt gij zulks gelooven, dewijl ik van uw “vergissing”, zoo als gij 't noemt, geheel onkundig was.”

“En *ik* hou mij dan overtuigd,” spreekt de molenaar weder, “dat je een draaijer en stille verklikker bent, net als je vader in zijn tijd geweest is.”

“Wat!... wat!” roept Wouter zeer luide; maar de molenaar vervolgt:

“k Had slimmer moeten wezen, om zulk slag van volk niet in mijn huis te nemen. Bedriegers, zie, die kan ik niet dulden, en hoe je ook spreekt, ik hou je er voor.”

“Maar mijn hemel, meester, ik heb....”

“Mijn hemel! mijn hemel! vloek maar zoo niet,” roept de molenaar, terwijl de kar, die ons zoo even is voorbijgereden, geweldig door een kei in het wagenspoor stoot. “Je moet er den hemel nog maar bijhalen ook. Weetje wat, ik heb genoeg van je goede diensten; vraag mijnentwege om een kommies of koddebeijers baantje, dat zal goed in je smaak vallen.”

Wat er verder op de kar wordt gesproken kunnen wij slechts ten deele, en weldra in 't geheel niet meer verstaan. Het voertuig nadert al meer het vreedzame.... dorpje, en, laat slechts stof na, een heele boel stof.

Wij hebben u, waarde lezer, daar in de verte het huisje aangewezen, waarin Wouters moeder, Steintje Kruk, woont. Dat *Kruk* is eigenlijk een bij- of scheldnaam; er wordt in N. zeer veel werk van die soort van namen gemaakt.

De arme ziel, die het huisje bewoont, lijdt reeds zoovele jaren aan de hevigste rheumatiek, en aan het krukje, waarmede zij zich steunt wanneer zij zoo pijnlijk daarheen gaat, heeft Steintje Haver haar bijnaam te danken. Zoudt gij het gelooven dat ze door sommigen zelfs *Krukkeheks* wordt genoemd, en dat, dewijl men haar wel eens in 't bosch heeft ontmoet, terwijl zij wilde violen als geneesmiddel voor hare pijnen zocht!

Lezer, heb de goedheid om ons langs den zandweg te volgen. Wij willen Wouters moeder in haar hutje bezoeken. Vrees niet; 't is er helder en rein.

Treê binnen. Over den drempel gekomen bevindt gij u terstond in de eenige kamer die het huisje bevat, ofschoon daarachter een waschschoortje met een geitenhok annex te vinden is, en boven op de vliering nog een klein hoekje is afgeschoten, waar Wouter zijn slaapsteê heeft.

Inderdaad, de reinheid in dat kleine vertrekje treft u terstond. De tafel en het drietal stoelen zijn oud, doch, gij zoudt niet aarzelen om u op een der laatsten neder te zetten, en van de eerste een snede brood te gebruiken. 't Is waar, twee van de ruitjes in dat kleine venster zijn gebroken en werden met papier beplakt, doch inderdaad, de schuifgordijntjes, die voor dat venster hangen, zijn zóó helder en zóó keurig geplooid, dat het een lust is om aan te zien.

Behalve een bruin geverwd kastje, dat aan uw rechterzijde in 't midden van den muur staat, ontwaart gij nog de propere chitsen gordijnen voor de bedstede in den hoek, en verder — niets; ja toch, juist boven het kastje hangt, aan een gewitten spijker, een groote zilveren medaille; zoo als de boeren het noemen "achter een lijstje"; een medaille die, volgens het opschrift, omstreeks dertig jaar geleden aan Thomas Haver voor het redden van drenkelingen geschonken werd.

De edelmoedige, die met dat eermetaal werd begiftigd, hij rust al meer dan twintig jaren in den godsakker; maar zij, die tranen van blijdschap heeft geschreid toen zij met

dat zilver de menschenliefde van haar goeden Thomas zag beloonen, zij zit daar nog, en het bevreemdt u dat het bleeke, magere en half kromgetrokken vrouwtje, nog in staat is om voor zich zelve te zorgen, en zulk een netheid te bewaren.

't Schijnt wel alsof zij zich heeft nedergezet om een weinig te rusten, althans zij houdt hare oogen gesloten; maar zie, daar opent zij ze weder en tuurt een wijle op het schildertje, 'twelk haar dierbaarder is dan het sprekendst portret van den trouwen Thomas zulks zoude geweest zijn, want, zij aanschouwt er de beeldnis zijner ziele in.... Hij was zoo braaf, zoo trouw, zoo godvruchtig! En nogmaals sluit zij haar oogen, en ook nogmaals opent zij ze weder om op dat eereblijk te staren, terwijl een paar dikke tranen haar langs de kaken vloeijen.

't Is heden dan ook twee-en-dertig jaar geleden dat ze heur regterhand in die van Thomas heeft gelegd en voor God en de menschen heeft beloofd, dat ze hem altijd zou liefhebben opregt en teeder. Ach! nog geen tien jaren heeft zij hem mogen beminnen als haar besten vriend op deze aarde; toen werd hij opgeroepen voor een hoogere wereld, en bleef zij alleen met het kind, dat nog slechts drie jaren hun beider vreugde geweest was.

't Was een mooie lentedag toen Thomas, de klepperman, naast Steintje, zijn aanvallige bruid, van 't regthuis naar de kerk stapte. Burgemeester had nooit mooijer kleêren aan 't lijf gehad. Geen sering en rozen of jasmijnen waren ooit zóó fleurig geweest of hadden ooit zóó lekker geroken als die, welke bij de thuiskomst in de woning van Steintjes

moeder hadden te pronk gestaan, en — geen menschen op de wereld hadden zich ooit zóó gelukkig gevoeld als Thomas en zijn “lieve wijfje” het op hun trouwdag deden.

Maar de herinnering aan dien dag der zaligste vreugde brengt de arme ook te sterker den droevigsten nacht haars levens in 't geheugen terug. 't Was oudejaarsavond. Zij waren zamen ter kerke geweest en hadden er God gedankt en gebeden, en mede gestemd in het lied:

Snelt dan, jaren, snelt vrij henen
Met uw blijdschap en verdriet!
Welk een ramp ik moog' beweenen,
God, mijn God, verandert niet.
Blijft mij alles hier begeben,
Voortgeleid door Zijne hand,
Schouw ik uit dit nietig leven
In mijn eeuwig vaderland.

Ze waren toen huiswaarts gekeerd en hadden over ernstige dingen gesproken.... en met hun Woutje, hun liefke, gemokkeld en.... warme pap *met stroop* genuttigd, en ten laatste den 103den Psalm van *a* tot *z* heelemaal uitgelezen.

Klikke vóór tien had moeder Steintje de klompen voor haar Thomas op de vuurplaat te warmen gezet, want buiten was het griemelig koud. Kort daarop had Thomas de warme oversokken, de klompen en den pijkker aangetrokken; Woutje, zijn hartlapje, had hij een zoen op de frissche koontjes gedrukt; moeder Steintje was niet vergeten geworden en — met den klokslag van tien had de stem van Thomas, den klepper, langs kerk en herberg weêrklonken: “Bewaar je

vuur en kaarse wel, tien hèt de klok; de klok hèt tien.”

En Steintje had toen haar Thomas — die na een half uur van zijn eerste ronde zou terugkeeren — met een warm kommetje koffij zitten op te wachten. Half elf had het buiten reeds geslagen, en de koffij rook zoo heerlijk.... maar, Thomas verscheen niet.

Er verliep een kwartier.... daar lag een “kluntje” naast Thomas’ kommetje gereed, maar, hoe ze ook heeft geluisterd, den welbekenden tred van Thomas mogt ze niet vernemen. In ’t einde heeft ze toch voetstappen hooren naderen; met blijdschap heeft zij de deur harer woning geopend en — ja, daar was Thomas geweest.... maar hoe! Zie de arme vrouw, nóg huivert zij bij ’t herdenken van die stonde. Waggelend trad hij haar tegen. Een lijkkeur had zijn gelaat overtrokken; met de beide handen aan het hoofd zonk hij ineen. Zij heeft hem in heur armen opgevangen. Nog maar weinige woorden heeft hij fluisterend gestameld; nog één blik heeft hij naar de zijde geworpen waar zijn lieveling zoo rustig in ’t wiegje sliep, nog één krampachtigen handdruk heeft de bevende vrouwe van haar Thomas ontvangen, en, toen is hij in haar armen gestorven; maar — zij wist niet wat er met haar gebeurd was.

En zoo was moeder Steintje dan weduwe — en was het knapje, dat lagchend ging ontwaken, dan vaderloos geworden, nog eer de oude jaarkring zich over hen gesloten had.

En nu — ’t is die vrouwe wel aan te zien, dat zielesmart en ligchaamslijden haar vóór den tijd hebben verouderd. Zoo als zij daar nederzit zoudt gij zeker wanen dat zij haar

zeventigste levensjaar reeds ware ingetreden, ofschoon zij toch inderdaad tien jaren jonger is.

Voor de schemering, die reeds een geruimen tijd in vrouw Steintjes kamertje heeft geheerscht, is allengs een bijna geheele duisternis in de plaats getreden, en terwijl de arme strompelend haar lampje gaat ontsteken en het avondbrood, voor haar en haar zoon, in gereedheid zal brengen, treden wij naar buiten, volgen het smalle paadje door 't korenveld, dalen langs de reeds bedauwde grashelling tot in het vriendelijk Water-dal, waar de heldere beek het molenrad, en het zachte windje de popels doet klepperen.

Met zijn arm op den post eener rastering geleund, staat Wouter daar en tuurt met strakken blik naar het nabijgelegen molenaarshuis. Droevige denkbeelden woelen hem door het brein, en somwijlen slaat hij zijne oogen naar den hemel, waaraan maar weinige starren glinsteren, en, 't eenige wat half luide aan zijn lippen ontsnapt, is: "Driekje! — zij komt niet."

Neen, Wouter, wacht en tuur daar niet langer. Ga tot uw moeder. 't Meisje, dat u zoo teeder bemint, kan en mag u in deze oogenblikken geen woorden van troost in 't harte komen spreken. Nog eens, laat uw moeder niet langer wachten, en vertrouw maar op Driekje en bouw maar op God.

De keukenkamer van Peter den molenaar is een luchtig en proper verblijf. Nu wij haar binnentreden zien wij het gansche gezin om de houten tafel aan den avonddisch vereenigd, en zij, die wel het eerst onze aandacht trekt, is

Driekje, Peters oudste dochter. Naauwelijks zestien jaren oud, moest zij reeds haar goede moeder missen en de zorg voor haar beide jongere broertjes met de huishouding op zich nemen. Nu drie jaren heeft Driekje haar moeilijke taak met de meeste liefde en trouwe vervuld en, drukte de laatste wat zwaar op hare schouders, hij werd waarlijk niet verligt door de inwoning van den grijze, die daar aan de regterzijde van het meisje gezeten is. Gij ziet het wel spoedig, mijn lezer, die oude man is zinneloos. Peter noemt hem vader, en de kinderen "kunnen met hem doen wat zij willen, 't is geen kwaaije." Gij zult wel meer van hem hooren; voor het oogenblik toon ik u Driekje. Of de tegenstelling van den bleeken, krankzinnigen oude wat medewerkt, maar zeker is het, dat Driekjes lieve gezigtje u onwederstaanbaar blijft boeijen. En nogtans zijn haar trekken zoo regelmatig niet en is haar gelaatskleur niet de kleur der leliën en rozen. Driekje is de type van een aanvallig dorpskind. Negentien lentes, blonde haren, kuiltjes in de poezele wangen, en oogen.... oogen zoo lief en zoo zacht als de vergeet-mij-nietjes in het groene dal, en zoo helder als het water in de molenbeek.

't Is in dat vertrek, de stilte van vóór of ná den storm. De molenaar eet, maar spreekt geen woord; de grijze eet, maar spreekt evenmin; maar spreken dat doet hij ook zelden. De kinderen, waarvan het jongste nu tien jaren oud is, eten insgelijks; maar Driekje, zij spreekt niet en eet niet; zij gaat slechts voort met grootvader en de jongens te bedienen, en koffij te schenken, en haastig veegt zij nu en dan een traan weg, die opwelt in haar vriendelijke oogen. De avond-

maaltijd is geëindigd; de molenaar staat van zijn zitplaats op, krtjgt den bijbel met koper beslag en zet zich neder, om, volgens loffelijk gebruik, eenige verzen daaruit voor te lezen.

De stilte wordt afgebroken, want Peter leest. De stem van den lezer klinkt wat schel en zijn voordragt is ook wat bijzonder eentoonig. Maar hoor, dat zijn toch heerlijke waarheden, die hij uit den schat des levens aan de zijnen verkondigt:

“Want indien gij den menschen hunne misdaden niet vergeeft, zoo zal ook uw Vader uwe misdaden niet vergeven;” en weder:

“Vergadert u geene schatten op de aarde.... maar vergadert u schatten in den hemel.”

Heerlijke waarheden! en de molenaar leest verder. Zie, daar komt een glimlach om zijne lippen spelen, en het is alsof hij zegt: “daar heb je 't!” toen hij met een sterkeren nadruk al verder gaat:

“Niemand kan *twee Heeren dienen*, of hij zal den eenen haten en den anderen liefhebben....”

Jawel, de molenaar leest het hoofdstuk ten einde, maar — het tot driemalen toe overslaan van een geheelen regel en het lezen: “Want al deze (aardsche) dingen zoeken de *Heitigen*,” in stede van *Heidenen*, bewijst genoeg dat hij voor dezen avond, met de onmogelijkheid van twee heeren te kunnen dienen, genoegzame stichting uit “de Schrift” heeft verzameld. Met Wouter weg te zenden had Peter de molenaar, zijns bedunkens, volkomen naar de Schrift gehandeld, want iemand, die met de kommiezen heulde, en zonder twijfel

een onschuldig smòkkelpartijtje aan 't licht had gebragt, was een dienaar van twee heeren en — niet bestaanbaar, *niet* bestaanbaar!

Een groot kwartier later was er van den avondmaaltijd geen spoor meer te vinden, en lagen de jongens te bed, en zat de grijze, als naar gewoonte, in 't hoekje bij de vuurplaat zijn pijpje te rooken. Peter, die nog iets in den molen had te beredderen gehad, kwam in de keuken terug, en Driekje, die bezig was met het vuur in te rekenen, hoorde naauwelijks dat de molenaar van zijn ronde was wedergekeerd, of zij rigtte zich overeind, trad op hem toe en zich geweld doende zeide zij met een beverige stem:

“Vader, gij moest uw goede hart maar eens boven laten komen en Wouter vergiffenis schenken voor 'tgeen hij mogt misdaan hebben!”

“Gij deedt beter, Driekje, van u niet met vaders zaken te bemoeijen,” klinkt Peters antwoord, en aan den vriendelijken toon, waarop hij die bestraffende woorden spreekt, is het wel te bemerken dat Driekje niet laag bij hem staat aangeschreven. “Mijn goeije hart,” vervolgt de vader, “ja, dat plaagt mij gedurig; ik heb maar één gebrek, Driekje, en dat is juist dat ik *te goed* ben. Ik ben te goed voor mijn evennaaste; dat weet iedereen en daarom maakt men er misbruik van. Omdat de menschen letterlijk over den molenaar kunnen loopen, daarom trappen ze hem op 't hart; leer mij de wereld niet kennen, Driekje: ondank, bedrog, veinzerij, zie je, en anders niets.”

“Ja, vader, dat geloof ik ook wel,” spreekt Driekje;

“maar die vergissing met de aangifte van het gemaal, kan toch onmogelijk, zoo als gij het noemt, door Wouter zijn verklikt geworden; hij heeft immers nog den goeden God tot getuige aangeroepen, dat hij van niets heeft geweten dan nadat de bekeuring geschied was.”

“Daar heb je de schijnheiligheid, de pronkerij met godsdienst,” spreekt de molenaar weder, “dat neemt maar altijd teksten in den mond, en ’t minste of geringste dat er voorkomt roept het — ik zeg het met eerbied (Peter ligte zijn pet op) — den naam van den Almagtige aan, en zweert het bij hoog en bij laag, alsof er niet stond: Zweer ganschelijk niet. Zoo waar als ik leef, Driekje, Wouter kan de regte niet wezen, en ik kan mij ter wereld niet begrijpen waarom *gij* zijn partij tegenover uw vader kunt trekken.”

Driekje heeft de oogen ter neder geslagen en hervat: “Vader, hij heeft een oude ziekelijke moeder; . . . ze zijn zoo behoeftig, en Wouter is nu zonder verdienste.”

“Zóó moet de mensch door schade en schande leeren wijs te worden,” zegt de molenaar; “ja, schade en schande, of-schoon ik van mijne zijde zal toonen, dat al die waanwijze zedepreeken weinig vat op mij hebben, en dewijl wij nu lasten moeten opbrengen, om almede die loervinksche kommiezen vet te mesten, zal ik zorgen mijn part daarvan weêrom te halen. Voor het overige, kindlief, bemoei jij je alleen met de huishouding, met de jongens en met grootvader, en laat aan mij het bestier van den molen.”

De molenaar wil zich omwenden, doch Driekje voorkomt

hem, en, terwijl ze haar hand zachtkens op zijn arm drukt, spreekt ze op zoet vleijenden toon:

“Vader zal zich toch niet weder “vergissen” . . . is ’t wel, vader?”

“Wat blief . . . ?” zegt Peter.

“Dat we den keizer behooren te geven wat des keizers, en Gode . . .”

“Hoe heb ik het met je . . . ?” valt Peter haar verbolgen en zóó luide in de rede, dat de grijze bij de vuurplaat er angstig van opschrikt. “Heb je misschien met dien snoeshaan tegen je vader saamgespannen en de zaak aan ’t licht gebracht? Waarlijk, gij tapt al tamelijk wel uit hetzelfde vaatje als hij. Daar schijnt een bijzondere verstandhouding tusschen mijn kind en dien zedemeester te bestaan; ik weet waarachtig niet wat ik daarvan heb te denken, maar zóóveel is zeker, dat ik den schijnheilige verfoei en dat ik u, Driekje, zoo gij verder zijn partij trekt, zal toonen dat het geen ijdel gebod is van uw ouders te eeren. Foei, gij moest u schamen, gij die zelf geen moeder meer hebt.”

“Lieve vader . . .” spreekt Driekje; maar Peter was te zeer vertoornd dan dat hij haar verder liet spreken en riep, terwijl hij zich naar de zijde wendde waar *zijn* ongelukkige vader was gezeten:

“Toe naar bed, of de klok zal weêr tien slaan!”

Lieve lezer, zie eens hoe die oude haastig opspringt, angstige blikken in het ronde werpt en zonder zijn zoon of kleindochter te groeten de kamer verlaat, terwijl gij hem bij ’t heengaan gedurig het woordje *tien* hoort herhalen.

En nu — wanneer gij den molenaar reeds meent te kennen en op het punt staat om hem te verfoeijen, eilieve, oordeel dan niet *te* gestreng, want evenzeer als het Peter bijna onmogelijk zou wezen om zijn lieve Driekje door iets anders dan door woorden te brengen tot hetgeen hij haar pligt noemt te wezen, evenzeer is het een vaste waarheid, dat de krankzinnige zijn dagen in de ongestoordste rust mag slijten, en zoo hij van den zoon al geen bewijzen van bijzondere liefde ontvangt, ja zelfs door hem in den regel wat zeer kernachtig wordt toegesproken, hij niettemin ruimschoots erlangt waarop hij billijkerwijze aanspraak kan maken.

Vanwaar die ontsteltenis en die haat bij het vernemen van Peters woorden? Zoo komen wij juist tot den oorsprong van de zielsziekte des ouden:

Van het vroegere leven van Peters vader willen wij niet spreken, en wat er op den molen soms voorviel daar willen wij evenmin van gewagen; 't is te lang reeds geleden, maar, dit moeten we zeggen: dat Nol de molenaar, die reeds verscheidene jaren somber, eenzelvig en wonderlijk geweest was, op zekeren Junij-avond — nu omstreeks twintig jaar geleden — een ontzettenden schrik heeft gehad.

Er was onweêr aan de lucht. Eerst had Peters vader achter den molen op een bank gezeten en angstig naar de huizen getuurd, die uit het zuiden kwamen opzetten. Toen de zon was ondergegaan en de bliksemstralen zich schitterend tegen den zwarten hemel gingen afteekenen, en het straks nog ververwijderd gerommel van den donder al spoedig door dreunende slagen werd vervangen, toen had de oude mole-

naar zich niet langer daar buiten vertrouwd, maar was hij zich in den molen, en wel in in het donkere, zoogenaamde zakkenhok gaan verschuilen.

Juist toen de torenklok tien doffe slagen deed hooren, heeft een knallende slag, welke onmiddellijk op een geweldig licht was gevolgd, den ganschen molen doen dreunen, en — toen men den molenaar eindelijk bewusteloos in zijn schuilhoek heeft gevonden, toen bespeurde men alras dat hij, zoo min als het gebouw, door het ingeslagen bliksemvuur eenig belangrijk letsel had bekomen, doch ontwaarde men tevens, dat Nol de molenaar “van zijn zinnen” was, terwijl hij den volgenden avond, en verder elken avond wanneer hij de torenklok *tien* hoorde slaan, op de akeligste wijze had gekermd en gejammerd, zoodat het al sedert dien tijd een vaste gewoonte was geworden, dat vader vóór tien en ter ruste, of althans in zijn kamer moest zijn.

Wat één zoo’n bliksemstraal toch doen kan!

En in dezen oogenblik slaat de torenklok *tien*, en de oude man, die met het klimmen zijner jaren al minder spoedig den slaap kan vatten, ligt nog wakker op zijn legerstede en jammert en kermt, en verbergt zijn grijze hoofd tusssen de peluw en het beschot der bedstede, om echter zoo aanstands, tot stikkens toe benaauwd, weder overeind te springen en nog luider te kermen. Daar wordt de deur heel zachtjes geopend, en terwijl de *zoon* van den ongelukkige zich bij het schijnsel der maan in den molen nog bezig houdt om aan zijn “natuurlijke vijanden een loer te draaijen”, treedt

de *kleindochter* behoedzaam op des grootvaders bedstede toe; zij houdt een kom met azijn en water, benevens een doek in hare handen; zie, zij verfrist, zonder vreeze voor die woest rollende oogen en droevige kreten, de slapen en polsen des ongelukkigen, en de gedurige herhaling harer woorden: "Lieve grootvader, de klok heeft één," waardoor zij reeds zoo vele malen zijne zinnen van dat noodlottige *tien* heeft weten af te leiden, doet haar nu ook gelukkig slagen, en hoor: 't is wel aandoenlijk zoo als de oude, in 't einde rustig geworden, haar laatste woorden herhaalt, eerst wild, doch allengs zachter en zachter, ten laatste half lagchend, half zingend: "de klok hèt één, één hèt de klok."

Het blijkt toch dat Driekje het vijfde gebod wel kende. Zij hecht er zelfs, naar 't blijkt, een ruimere beteekenis aan. Na die geschokte zenuwen op nieuw tot kalmte te hebben gebragt, begeeft het meisje zich weder naar heur eigen slaapverblijf, en al spoedig ziet gij haar in het heldere nachtijkje, geknield, met gesloten oogen voor de bedstede nederliggen. Driekje bidt, en wanneer zij haar oogen weder opent, dan bespeurt gij dat haar gemoed, onder dat bidden, "is volgeschoten"; zij heeft zoo'n innig medelijden met den ongelukkigen grootvader, maar in deze ure niet minder met de behoeftige vrouw Steintje, en ook, ze houdt zielsveel van Wouter, den braven, den eerlijken Wouter.

Wij hebben de weduwe Haver verlaten, toen zij strompelend en scharrelend voor het avondmaal ging zorgen, waaraan zij toch door de bijvoeging van een stukje zoetemelksche kaas en wat bruine kandij, voor heden eenigen luister heeft bijgezet. Wij zeiden het immers, 't was de verjaardag van haar echtverbindtenis met den nu zaligen Thomas. Wie het ook een dwaze gewoonte kon noemen, om zulk een dag, waaraan zich, zoo als wij zagen, voor haar de droevigste herinneringen verbonden, op meer of minder feestelijke wijze te herdenken, moeder Steintje had er behoefte aan, want Wouter, haar trouwe verzorger, was de late, maar reine vrucht van dien zaligen echt geworden, en — was ook de Gever van alle gaven met den dank van haar harte voldaan, de moeder meende dat zij den lieven zoon wel met een kleine verrassing haar dank mogt betoonen.

Wouter toefde lang. Zijne moeder heeft immer iets onrustigs wanneer het over den tijd loopt. Ach! die oudejaarsavond! dat schrikkelijk einde!

Ha! daar wordt de deurklink geligt; daar is Wouter; hij treedt binnen: "Goeden avond, moeder," zegt hij op vriendelijken toon, "gij hebt misschien al onrust gehad; 't is wat laat geworden.... ja.... maar nu ben ik er, ziet ge..."

Er was toch iets vreemds in zijn stem. Moeder Steintje bemerkt het niet; zij is maar blijde dat ze na zoo'n langen dag — van vier uur in den morgen af aan — haar jongen weêr te huis heeft.

"Ja, Wouter, 't is kinderachtig, maar als dat klokje van

negenen heeft geslagen, dan begin ik altijd wat ongedurig te worden," zegt de moeder. "Heb je 't warm, Wouter? Je ziet ten minste zoo rood. . . misschien wat hard komen aanloopen? Och, dat had niet behoeft, mijn jongen, want ik weet immers wel dat gij uw eigen meester niet zijt."

"Zoo is het, moeder," spreekt Wouter, "ten minste. . . ja, ja, gij hebt gelijk; 't is warm geweest. . . . erg warm; ik heb een heele boel menschen gesproken die het warm hadden; . . . gij zult het ook wel warm hebben gehad, moeder. . . .?"

Vrouw Haver beschouwt haar zoon een beetje verwonderd; zij meende, 't was zoo bijzonder warm niet geweest; maar 't kon toch wezen, want *zij* had er nooit hinder van; het deed haar goed. "Dat gaat nog al, Wouter!" klinkt haar basheid, en iets later voegt zij er bij: "Voor twee-en-dertig jaren, toen was het heel anders!"

"Zoo, moeder, was het?"

"Dat beloof ik je, Wouter, of 't moet aan mij hebben gelegen," antwoordde de weduw; "maar toen we aan 't huwelijksmaal zouden gaan, toen was ik op stikkens af. . . ik heb je dat misschien al vroeger verteld."

"Ja, ja," zegt Wouter, "'t moet toen al zeer. . . . zeer warm zijn geweest. . . . en. . . . en . . . hoe gaat het?"

"Van daag, Gode zij dank! nog al bijzonder," is Steintjes antwoord, en iets later voegt ze er bij: "Ik heb wel reden tot dankbaarheid, mijn Wouter; toe, kom eens bij me. . . .!"

't Verwondert u niet, wanneer gij een oogenblik later den trouwen zoon naast den zetel der moeder ziet staan. Steintje

houdt de hand van haar eenigen jongen in hare handen gedrukt, en terwijl ze zoo regt moederlijk de oogen tot hem opslaat, spreekt ze bewogen:

“Ach! zoo menigmaal zie ik Gods liefde voorbij en vergeet ik, bij het leed dat mij wordt toebeschikt, dat mij toch zoo vele uren van vreugde en geluk worden geschonken; en de uren, welke ik bedoel, mijn jongen, zijn wel die, waarin ik u in mijn nabijheid hebben mag. Ja, Wouter, aan den avond van dezen, mij immer onvergetelijken dag, wil ik het nogmaals herhalen, dat God mij in u boven duizenden heeft gezegend. O! ik ben zondig en slecht,” vervolgt de vrouw, terwijl er tranen in hare oogen komen, “zondig en slecht dat ik somtijds, wanneer de dagen mij wat lang en de pijnen mij wat hard vallen, dat ik dan wel eens heb gezucht en geklaagd, en gebeden: dat God mij mogt wegnemen van deze aarde. Ik was ondankbaar, Wouter, want dan dacht ik niet aan uwe liefde, aan uwe zorgen; gij mijn steun, mijn kostwinner, mijn brave jongen. Wouter.... Wouter.... ik.... was.... slecht.... ondankbaar.”

De brave ziel kon de laatste woorden haast niet uitbrengen zoo vol was haar gemoed, en Wouter, die aan de krampachtige bewegingen harer door de rheumatiek reeds gekromde vingers bespeurt, dat moeder erg van haar stuk is, zegt op eens — misschien wel wat op gemaakt luchthartigen toon:

“Ja, ja, ’t is wel waar dat ik een bovenst beste jongen ben; jammer dat de menschen ’t niet gelooven willen en dat ik zelf er soms wonder van ophoor; maar, wanneer gij, mijn moedertje, het zegt, dán zal ’t wel waar wezen; dat

gij niettemin dwalen kunt dit bewijzen uw woorden, want ondankbaar — neen, lieve, beste moeder, dat zijt ge niet;” en, terwijl Wouter dat zegt, drukt hij een teederen zoen op haar voorhoofd.

“Komaan, Wouter, komaan,” herneemt Steintje weêr kalmer, “wij zullen elkander niet prijzen, want alle roem is bij God; maar wij willen van avond zamen dankbaar en gelukkig wezen. Kijk eens....” en terwijl zij op de kaas en de kandij wijst, die naast het brood op de tafel gereed staan, voegt zij er bij: “Dat zal smaken, niet waar? en moeder zou het er zeker niet afnemen, indien ze niet zelve met breijen een duitje verdiend had.”

“Wel moeder!” zegt Wouter, die “den overvloed” nog niet bemerkt had, en hij doet zich geweld, want, niet waar, het zou wel wreedaardig wezen, om op eenmaal die dankbaar blijde stemming der arme te verbreken....?

Daar zitten zij, moeder en zoon, aan het sobere feestmaal tegenover elkander. Moeder zegt, dat zij 't niet helpen kan, maar dat ze die zoetemelksche toch maar regt heerlijk vindt, ofschoon ze niet zóó rijk zou willen wezen, dat ze die alle dagen kon eten: “zelden genot, grooter genot!”

En Wouter, — Wouter kan het niet helpen dat hij zijn boterham, ondanks die “heerlijke” kaas, ter naauwernood door de keel kan krijgen; hij kan het waarlijk niet helpen, dat hij soms zulke gekke antwoorden geeft, en de koffij drinkt zonder te bemerken dat ze “gezoet” is; maar toch — toch lacht hij, omdat moeder verhaalt dat zij, weetje van morgen.... maar wat.... wát, dat verstaat hij niet regt.

Wouter is toch stil, denkt vrouw Steintje. De buurvrouw had verteld, dat er gevallen van mazelen in het dorp waren.

“Je bent toch goed op streek, Wouter?” vraagt zij in ’t einde met bezorgdheid.

Wouter schrikt een weinig. Kon zij ’t hem aanzien....? en zich verkloekend, zegt hij op luchtigen toon:

“Als een hoentje zoo frisch!”

“Dan is het goed, mijn jongen!” herneemt de moeder; “kom, eet nog een lekkere boterham, dat zal je toch smaken, naar ik meen.”

“Neen, waarlijk niet meer....” zegt Wouter, “ik heb heerlijk gegeten.”

“Maar, Wouter, wat gekheid!” spreekt Steintje weder. “Gij behoeft het nu waarlijk om niets te laten. Toe dan, om mij genoegen te doen. ’t Zou wel voor de eerste maal wezen, dat *gij niet* deedt wat moeder graag wilde.”

’t Is vreemd zoo als die laatste woorden den jongeling schokken. Hij slaat den blik in het donker der kamer, strijkt gejaagd met zijn hand over het voorhoofd, doch, ofschoon het hart hem ook pijnlijk slaat in zijn borst, zoo vermant hij zich weder en spreekt op bedaarden toon:

“Dat zegt *gij* omdat *ge* zoo goed zijt, beste moeder!”

“Niemand is goed dan *Één*!” hervat Steintje, “en *ik* ben het zekerlijk niet; maar wat ik daar zeide dat zal toch wel waar wezen; kom....”

“Neen, neen, neen, moeder!” barst Wouter los, want zich goed houden dat kan hij niet langer..... “Neen, ik heb niet altijd gedaan wat *gij* wildet; ik heb uw goe-

den raad niet gevolgd; ik heb gedaan wat gij mij ontraden moest."

Wouter loopt het kamertje op en neder; bij de deur blijft hij stilstaan, vat hare hand, en zegt met een roerende stem:

"En dat ik u, oude, zwakke moeder, de stille vrengd toch vergallen moet!"

De moeder is zichtbaar ontsteld; zij weet niet wat er is.... wat hem deert; zij beeft en stamelt:

"Maar, Wouter.... ik weet niet...."

Neen, Steintje dacht er niet aan dat Wouter, nu bijna een half jaar geleden, met haar over het verlaten van zijn toenmaligen meester was te rade gegaan. 't Was waar, de molenaar in het Water-dal had hem jaarlijks twintig gulden meer geboden dan hij aan den Zuider-beekschén molen verdienen kon; 't was waar, dat Zuider-beek bijna een half uur van het dorp, en het Water-dal zeer nabij lag, terwijl het algemeen bekend stond, dat de molenaar van Zuider-beek een lastig humeur had; 't was alles waar, en evenwel — evenwel had de moeder met weêrzin Wouters wenschen vernomen; zij had hem geraten dat aanzoek van de hand te wijzen, omdat.... de molenaar in 't Water-dal toch ook geen besten naam had, en de oude molenaar althans.... doch Wouter had die bedenking met de rede verworpen, dat, zoo het gerucht waarheid bevatte, en de jonge molenaar werkelijk ter bevordering van tijdelijke welvaart ongeoorloofde middelen in 't werk mogt stellen, dat hij door het spreken van een gemoedelijk woord veel goeds zou kunnen stichten.

"Liefde, Liefde! Precies zijn vader!" was Steintjes stille

verzuchting geweest, en, ofschoon zij den jongen noode naar zijn nieuwen meester zag vertrekken, zij had gezwegen. Liefde! Liefde!

Dat er behalve de zeer geldige redenen, door Wouter opgenoemd, nog een andere bestond waarom hij naar zijn nieuwe dienst verlangde, zal wel begrepen worden, vooral wanneer wij u melden, dat Wouter toen reeds Driekje van den molenaar zoo gaarne eens tegenkwam, en zoo heelgraag een vriendelijken weêrgroet van haar ontving, of, een "goeden dag" van haar hoorde.

Maar — Steintje denkt in deze oogenblikken aan het gebeurde niet; 't was alles goed gegaan: Wouter was, veel meer dan vroeger, eens bij haar aan komen loopen, en de meerdere verdienste had in menig langgevoelde behoefte voorzien. Het is dan ook niet te verwonderen, dat zij haar lieven zoon met angstigen blik blijft betrachten, en na eenige oogenblikken van pijnlijke stilte weêr vraagt:

"Hoe zoudt *gij* mij leed kunnen veroorzaken, mijn goede, mijn brave jongen?"

Wouter doet zich geweld om zijn opgekropte smart te betengelen. "Beste moeder," zegt hij, zoo kalm als hem mogelijk is, "ik had u dezen avond mijn droefheid willen sparen, doch nu eigen woorden hebben mij dat onmogelijk gemaakt.... Weet *gij* dan niet meer dat ik, tegen uw beter inzicht in, van meester ben veranderd — en zie nu, moeder, of ik daarvoor door God word gestraft...."

Wouter hokt gedurig onder 't spreken, en terwijl hij de hand vertrouwelijk op Steintjes schouder doet rusten en haar

in de angstig vragende oogen ziet, vervolgt hij met bevende stem:

“Moeder, ik ben van den molen verjaagd. *Ik*, die voor u zorgen en werken moet, ik heb geen werk meer en moet u straks tot ellende zien vervallen.”

“Maar, Wouter.... wat zegt ge....?” klinkt het ongesteld uit Steintjes mond.

“Ja, moeder, ik had het u dezen avond moeten verzwijgen,” spreekt Wouter nogmaals; “maar ziet gij wel dat het schuldgevoel mij al te zwaar drukte; uw raad heb ik in den wind geslagen. Moeder! beste, goede ziel! zonder werk: zonder brood! Zie, het drukt mij hier, *hier* zoo pijnlijk....” en terwijl hij de hand op de borst klemt, snikt de arme jongen — och, hij had het zoo bitter te kwaad. En moeder Steintje, door de droefheid van den anders zoo flinken Wouter nog meer getroffen, blijft met innige bezorgdheid op een nadere verklaring wachten; maar als zij die in 't einde heeft verkregen, spreekt haar mond geen woorden van verwijt, maar dankt zij uit den diepsten grond des harten haar Hemelschen Vader: haar jongen had zijn God niet verloochend; zonde heeft hij zonde geheeten, zelfs ten koste van zijn sober bestaan.

De weduw is gerust; zij vreest niet langer en staart niet meer met angstige blikken. “Kind,” zegt zij op kalmen toon, “dat gij vroeger mijn raad niet hebt opgevolgd, dat deedt gij met de beste bedoeling. Ik heb dan ook later volkomen in uw schikking berust, ja zelfs mij verheugd dat het u wel geviel en wij ons in wat méér mogten verheugen. Wouter,

mijn jongen, gij hebt braaf gehandeld, en God, aan wiens woord gij getrouw zijt gebleven, Hij zal ons niet verlaten! Elders zult gij werk en brood kunnen vinden, en, zij het ook met minder, toch zullen wij tevreden zijn....”

De kalmte der moeder heeft den zoon getroffen. Met een gevoel van innige liefde ziet hij haar in de goedige oogen; maar toch, daar is nog strijd in zijn boezem. Hij weet het wel dat de moeder gelijk heeft; dat hij met Gods hulpe wel in staat zal wezen om, zij het dan met meerdere inspanning, elders een kariger stuk brood te verdienen; hij weet ook wel dat de Hemelsche Vader niet verlaten zal degenen die op Hem vertrouwen; maar ach! die goede zwakke, zij weet het nog niet dat hij nevens haar nog een andere liefheeft, dat hij Peters Driekje nog liever.... neen, neen.... maar toch haast zoo lief heeft als moeder; dat hij al gedroomd heeft van over een jaar of vier.... of drie.... of twee een grooter huisje te kunnen betrekken, waarin moeder meer gemakken zou hebben en Driekje, het aardige vrouwke, zijn huishouding besturen en een winkel van grutters- en kruideniers-waren zou houden — want Driekje had van moeders versterf een aardig stuivertje te wachten — dat hij dan rijker zou wezen dan de Koning in eigen persoon; ach! dat alles wist moeder nog niet! daar had hij nooit van durven spreken en nu — door Driekjes vader uit zijn dienst verstooten; verjaagd, beschuldigd en gehoond door den man, dien hij wel somtijds voor goede indrukken had vatbaar bevonden, en dien hij zoo gaarne even regtvaardig en goed had gezien als zijn dochter dat was — o! nu gevoelt hij dat de moeder

zijne smart niet kan deelen; dat hij eerder had moeten spreken; dat hij — gescheiden van zijn Driekje, ook gescheiden staat van zijn moeder. . . . Dát kan hij niet verduren; hij strijdt en aarzelt; maar in 't einde, zie, daar stort hij zijn vol gemoed aan het moederhart uit; hij spreekt van zijn droomen, zijn wenschen, zijn beden, en de vrouwe, zij luistert en wischt zich somtijds een traan uit haar oogen, maar niet, omdat haar Wouter nog een andere liefheeft.

Het is zondag namiddag. Tweemalen heeft de torenklepel de schare naar het bedehuis geroepen en, behalve de burgemeester en meer van de voornamen, zijn de dorpingen ook tweemalen opgegaan, de ouden en de jongen, de mannen en de vrouwen — de molenaar en de kommiezen. Daar is veel goeds en veel waars in dat kerkje gesproken, en de molenaar heeft gezegd: "Jammer dat de menschen er zoo weinig naar leven."

Op dit oogenblik — 't zal omstreeks het zesde uur van den middag wezen — ziet gij de deur van vrouw Steintjes nederige woning opengaan en twee personen naar buiten treden. Gij behoeft niet te vragen: 't is Steintje met haar Wouter. Wat gaat die arme erg gebogen! Stokoud moedertje en naauwelijks zestig jaren! — Wouter is toch een kloeke knaap. Zie, terwijl de linkerarm der zwakke op den arm van haar jongen rust, heeft zij haar krukje in de regterhand

geklemd, en zoo, zoo gaan zij daar met hun beiden langzaam, uiterst langzaam voort; somtijds staan zij ook stil, omdat de vrouw eens rusten moet. De weg dien zij volgen is die, welke door het korenland heen, van Steintjes woning naar het Water-dal voert. Wouter heeft een hoogroode kleur. De weduw ziet nog bleeker dan gewoonlijk. Wouter vindt dat moeder erg zoetjes en strompelig loopt, zoo anders dan toen zij 's morgens en 's middags ter kerke gingen. Moeder Steintje overpeinst, dat deze gang geen kerkgang is — ofschoon het toch wel als zoodanig zou kunnen beschouwd worden.

“Ik vrees maar, dat het loopen u wat al te veel zal vermoeijen,” spreekt Wouter, terwijl hij de moeder noodzaakt al sterker op zijn arm te leunen.

“Die vermoeijenis zal mij geen kwaad doen, Wouter,” is Steintjes antwoord; maar zie, toch houdt zij weêr stil.

In 't einde, daar hebben zij den nitersten zoom van 't korenveld, en tevens den heuvel bereikt, wiens glooijing naar het Water-dal voert. Langs de trappen, die in het zand zijn uitgestoken en die aan de voorzijden met plankjes en postjes zijn gestut, geleidt Wouter de oude, half dragend, behoedzaam, uiterst behoedzaam naar beneden.

Daar staan zij nu onder de popels en de schotwilgen in het vriendelijke dal, nabij de heldere beek, die zoo stillekens over de blanke kiezels en langs de groene zoden vloeit, en morgen weêr het molenrad zal doen wielen en draaijen.

En ginder ligt het molenhuis!

Moeder Steintje beeft over haar geheele ligchaam.

“Dat afdalen langs die trappen zal u ook al te veel vermoeid hebben!” zegt Wouter; “rust hier even op de grashelling, moeder.” Doch terwijl hij zijn zakdoek op den grond wil uitspreiden, bedenkt hij zich dat het gras voor haar wat kil zal wezen. “Hier, moeder, hier,” zegt hij na een oogenblik bedenkens, en hij werpt zich op de linker knie en doet de vrouw op het andere been ter neder zitten.

Een dankbare blik is het antwoord der moeder, want er stekt haar iets in de keel, dat zij niet spreken kan. Ach, ’t is ook al meer dan dertig jaar geleden, dat haar voet dit plekje voor ’t laatst heeft gedrukt. Hoe dat gekomen is?

Weet ge, wie niet op den molen of in ’t molenhuis behoefde te wezen, die kwam in dit gedeelte van ’t Waterdal maar zelden, en, in de laatste jaren met die pijnen.... ’t loopen viel zoo zwaar.... Natuurlijk!

“Moeder, wilt gij wel gelooven, dat mijn hart als een wanmolen rakkelt!” zegt Wouter en hij schept adem zoo diep als hij kan.

“Kom, dan maar verder,” spreekt Steintje met iets hijgends in hare stem, en zij staat op, en zie, daar gaan zij weêr voort met hun beiden: langs de beek, voorbij den molen, totdat ze daar komen voor de deur van ’t molenaarshuis

Wouter ligt den blankgeschuurden klopper. Tik-tak-tak, klinkt het op de deur en door de huizing. Vóór de deur bonzen nog twee andere kloppers, even blank als de huis-klopper, doch — niet van metaal.

“Als ik.... dien krankzinnige.... maar niet te zien krijg....” fluistert Steintje met trillende stem.

“Waarlijk, om dezen tijd is hij in zijn kamer,” spreekt Wouter insgelijks op lagen toon; “maar,” voegt hij er bij, “vrees toch geen oogenblik, moeder, ik verzeker u, dat er niets naars aan hem te zien is, en leeds heeft de ongelukkige nog aan geen schepsel gedaan.”

De deur wordt geopend. Een aanminnig gezigtje vertoont zich om den deurhoek. Bij 't ontwaren dier oude en van dien knaap, overdekt een gloeiend rood het gulle gelaat van molenaars Driekje. “Wouter!” zegt ze in de grootste verwarring, en, zonder een oogenblik langer te toeven, wendt zij zich om, en loopt naar de openstaande achterdeur, terwijl Wouter slechts de woorden: Wacht! vader.... tuin.... en roepen, heeft opgevangen.

Maar dat *wacht!* zal zóó door Driekje niet bedoeld wezen. Hier langer te staan zou moeder, na dien vermoeijenden loop, niet vol kunnen houden. Wouter neemt de vrijheid om te doen hetgeen *zijn* Driekje, zonder haar verlegenheid, zeker niet zou verzuimd hebben: hij geleidt zijn aarzelende moeder binnen den gang, binnen de hem zoo welbekende woon- of keukenkamer en doet haar daar op een stoel ter neder zitten, terwijl hij zijn eigen gewaarwordingen te zeer moet bestrijden, dan dat hij bemerken kan, hoezeer zijn goede moeder onthutst is.

Ja, de molenaar bevindt zich in den moestuin achter zijn woning. Onder het kalabassen-priëel staat hij in zijn zondagschen, wit lakenschen jas met een Goudsche pijp in den mond, en niet ver van hem af bevinden zich Arend en Piet,

zijn beide knapen. Aan de houding van Arend, den oudste, is het duidelijk te zien, dat hij het heldhaftige voornemen heeft opgevat, om zijn jongeren broeder — een muilpeer te geven.

“Hei! hei!” roept de molenaar.

Klets! en 't vuur springt Piet uit de oogen.

Geen seconde later snizelt Arend van iets bijzonder warmes aan zijn regteroor, welke warmte door een snelle beweging van de vaderhand is te weeg gebragt.

“...Rakkers!” roept de molenaar, en hij heeft dat vleijende woord door een zeer inheemsch epiteeth laten voorafgaan.

“Dan moet hij niet schelden!” schreeuwt Arend.

“En als hij mij ieder keer dreigt, omdat ik bij ongeluk zijn mes heb gebroken...” grient Pieter.

“Jij, lummel!! niet schelden!” roept de molenaar, terwijl hij den jongsten der knapen ter zijde stoot, “en jij, weetje, jij niet dreigen, omdat je broër bij ongeluk je mes brak, of anders zal ik je den rug eens meten,” vervolgt hij tot den oudste; “dulden en vergeven dat zou je beter passen, dan te krabben en te slaan..... Hê, Driekje, wat zeg je....?”

Driekje is met een hoogroode kleur komen aanloopen en herhaalt wat ze reeds gezegd heeft: dat er menschen zijn om vader te spreken.

Wij begrijpen even goed hoe Driekje van dat kleine eind loopen zoo rood ziet, als waarom zij liefst tot geen nadere verklaring wil komen, en ijlings den terugtogt weêr aanneemt.

Echter, tot de beide bezoekers keert zij niet weder; 't is

misschien niet wellevend; maar.... die gloed in 't aangezicht en niet weten wat te zeggen; en.... dat jagen van haar boezem. Naar het eigen vertrekje rigt ze heur schreden, en, terwijl ze haar gehoor scherpt of ze soms iets goeds mogt vernemen, tuurt zij nu eens in de wolken, die aan den hemel drijven, en dan weder op haar eigen handje: aan dien kleinen vinger zit een heel klein ringetje, en in dat ringetje steekt een aardig kraaltje, en dat kraaltje is blaauw — blaauw als de vergeet-mij-nietjes aan de molenbeek, en dat ringetje heeft Wouter haar gegeven; Wouter ja! maar — dat weet geen ander.

De stap van Peter den molenaar klinkt door den gang; de deur der woonkamer wordt geopend. Met een gelaat waarop de grootste verbazing en tevens eenige verwarring is te lezen, blijft Peter een wijle tusschen de deurposten staan, en ofschoon hij in 't minst niet verlegen van aard kan genoemd worden, zoo gelooven wij toch dat iets dergelijks eenigermate zijn bitsche vraag: "Zoo, wat doe jij hier....?" regtvaardigen kan.

Wouter slikt — en wil spreken; doch, nog eer hij het woord heeft opgevat, spreekt reeds de moeder, terwijl zij poogt van haar zetel op te rijzen:

"Baas Janssen, wij hebben de vrijheid genomen om zamen eens bij u te komen.... ziet gij.... ik ben...."

"Blijf maar zitten, vrouw Haver," zegt de molenaar, terwijl hij nader treedt en zich insgelijks bij de tafel op een stoel ter neder zet; "ik dacht dat ge in 't geheel niet meer

zoover kondt loopen — dát was 't zeggen van je zoon ten minste."

"'t Gaat ook moeilijk, heel moeilijk," herneemt de zwakke vrouw op zeer kalmen toon, terwijl zij van het bekomen verlof gebruik maakt, "maar ziet gij, ik moest en zou naar den molen, om u te zeggen wat ons op het hart ligt.... Mijn jongen...."

"Ja, ja," valt de molenaar in, "die praat, al naar het hem in den zin komt, en — of je bij hoog en bij laag zult zweeren dat ie 'n brave en 'n beste is, *ik* heb mijn onder-vinding; de waarheid, zie je, de waarheid! geen draaijerij.... geen stilleverklidders!" met verheffing van stem: "Je kunt geen twee heeren dienen, vrouw Haver; zie je, da's *mijn* geloof!"

"Maar, meester...." zegt Wouter; doch vrouw Steintje valt hem in de rede:

"*Ik* zou immers spreken, Wouter! — Juist, baas Janssen, wij kunnen den Heere niet dienen en den Mammon," vervolgt Steintje. "Wij allen hebben onze zonden, dat weet ik; doch ik bid u, geloof toch niet dat mijn jongen — zoo hij al den moed heeft om de zonde, zelfs voor zijn meester, bij haar naam te noemen — zich echter ooit zou verlagen om iemand, en hoeveel minder dien meester, in 't geheim te verklagen."

"Zóó, zóó! — en zoudt gij dan meenen dat ik anders dan bij vergissing met die.... wat wou ik zeggen....? met die-e-e zaak heb gehandeld?" roept de molenaar opstaande, terwijl hij met de vuist op de tafel slaat.

“Die uit onwetendheid struikelt zal bij God wel verschooning vinden,” zegt Steintje goedig, “en opgerigt zijnde zal hij ook staande blijven: in die overtuiging komen wij tot u, baas Janssen, en vraag ik u nogmaals hetgeen gij Wouter reeds hebt geweigerd: neem hem terug in uw dienst....? wij zijn arme lieden....” Steintjes stem werd hetgeen wij aarzelend zouden noemen; “Wouter kan bij niemand te regt; in dezen slappen tijd zijn er op ’t land reeds handen te veel; daarbij van kindsbeen af aan is hij bij ’t molenvak werkzaam geweest.... en.... en.... geloof mij, baas Janssen, om u deze gunst te komen vragen — het kost mij wel veel.”

“Dan spijt het mij razend,” herneemt de molenaar tamelijk bedaard, “dat je niet stilletjes op den berg bent gebleven. Wil jij met je kruk nog wat rusten, dat mag ik wel lijden; maar mijn ja is ja, en mijn neen is neen, en je moet mij niet kwalijk nemen,” vervolgt hij weêr luider, “maar als ik ééns tégen iemand ben, dan kom ik daar niet van terug;” nog luider: “en ik zeg je ronduit, dat ik het brave gezigt van je kostelijken zoon liever niet dan al onder mijn oogen heb.”

Het is den krachtigen Wouter wel aan te zien, dat hij zich zelven bestrijden moet om, tegenover den onverdienden hoon, zijn gewone kalmte te bewaren. Wat heeft hij met dien man nog te maken! Wat....? — Hij hoort gerucht in den gang — Driekje....! Daar treedt hij met overhaasting op den molenaar toe, en terwijl hij hem met een blik, waarin geen wrok is te lezen, in de oogen ziet, spreekt hij vast en ernstig:

“God weet, meester, dat ik onschuldig ben aan ’t geen

gij mij te laste legt. Met mij in deze oogenblikken van u af te stooten, beneemt gij mij de mogelijkheid om voor mijn arme moeder het noodige te verdienen. Meester, gij zijt vertoornd en daardoor onregtvaardig. Meester. . . ." zie, daar zwijgt de spreker — een welbekende is hem voorbij geschoven: daar hangt zij aan den hals van den molenaar.

"Lieve, lieve vader!" roept Driekje, "doe het om mij-nentwil! ik zal u zoo liefhebben, zoo dankbaar wezen. . . . die arme, gebrekkige vrouw! die goede, die brave Wouter. . . ."

Driekje heeft zich niet in haar kamertje terug kunnen houden; zij heeft geluisterd, is al nader en nader gekomen, en zonder te dralen heeft zij het hart van den vader bestormd.

Moeder Steintje ziet met verbazing in 't ronde. Wouter werpt een blik van de teederste liefde op zijn Driekje, en terwijl het meisje den vader zoo smeekend in de oogen blijft zien, lezen wij op het gelaat van den molenaar de zonderlingste uitdrukking: het vermoeden der waarheid werd voor hem in deze oogenblikken een vaste overtuiging: er bestond liefde tusschen die beiden, tusschen Driekje en dien Wouter, die. . . . die. . . . dien hij haatte omdat. . . . hij hem haatte; die, al was hij dan geen verklikker geweest, toch een albedil, een zedepreker en — daar zat hem de kneep — voor 't vervolg een zedelijke kommis zou wezen. En zulk een snoeshaan durfde zich nog bovendien vermeten om op Driekje zijn oogen te slaan! Zulk een aanmatiging! on-on-on-vergeeflijk!!

Met hoe vele vloeken de molenaar aan zijn Driekje het zondige verwijt, van zich — tegenover die menschen — tegen

haar vader te verzetten, en zonder zijn medeweten naar jongenspraatjes te luisteren, valt moeilijk te bepalen. Zooveel is zeker, zijn uitval door die bekomen overtuiging geprikkeld, is allerhevigst. De goede vrouw Steintje noemt hij een koppeelaarster; haar zoon een verleider, en Driekje — Driekje heeft al weenend de kamer verlaten. Was het dan zoo groote zonde dat zij een arme voorsprak... dat zij, ook zonder vaders medeweten, een Wouter beminde? Was het hun voornemen niet geweest om met de kermis, die welhaast zou invallen, er meê voor den dag te komen, en — had vader niet meer-malen in vrolijken luim verhaald, hoe hij met moeder om een hoekje had gevreejen, omdat grootvader van moeders zijde van geen verkeerling had willen hooren; hoe hij allerhande *onschuldige* listjes had in 't werk gesteld, om met moeder een uurtje in den maneschijn te zitten, en hoe hij grootvader eindelijk “wel klein had gekregen” en moeder getrouwd had?

Driekje weent in haar kamertje; en in de woonkamer is Wouters moeder reeds van hare zitplaats opgerezen en staat zij in haar knieën te knikken, en wenkt zij niettemin met vriendelijken blik haar Wouter tot zich; Wouter, die een nooit gekenden gloed door zijn aderen voelt bruisen, die... die... de vuist krampachtig houdt vastgeknepen, doch, ook slechts den moederwenk heeft op te vangen, om ijlings op haar toe te loopen, en zonder één woord te spreken, haar eenige schreden nader tot de deur te voeren.

Dáár blijven zij staan.

Wouter, gij hebt uw zwakke moeder bedrogen. Gij hebt

hare — misschien kinderachtige vrees gekend, om “een gek mensch” te ontmoeten; gij hebt haar herhaalde malen verzekerd, dat hij om dezen tijd zijne kamer hield en hoor — nu slaakt die zenuwachtige vrouw een stillen kreet van schrik. ’t Is ook geen wonder, want — daar vertoont zich voor de opengelaten gangdeur de ongelukkige, die toch op vreemden wel een pijnlijken indruk moet maken. Ei zie dat oude, tanige gelaat; dien ongeschoren ros-grijzen baard; die vreemde uitdrukking van de zeer kleine, donkerbruine oogen; die sluipachtig gebogen houding; die achtelooze kleeding, en gij zult u bij deze meer naauwkeurige beschouwing van den armen man, de ontsteltenis van vrouw Steintje, “die nooit zoo iets gezien had,” volkomen kunnen verklaren.

Peters vader schijnt op den eersten aanblik van Wouter met zijne moeder een blijden schok te gevoelen, althans er verspreidt zich een lach over zijn glurend gelaat en een “ha! ha!” vloeit er van zijn lippen. ’t Is niet te verwonderen, mijn lezer! want, behalve zijn goedaardige en medelijdende kleindochter, was er nooit een in ’t molenaarshuis over den vloer geweest, die zich zoo liefderijk als Wouter jegens den ongelukkige had betoond, en die zich, zoo als hij, op de wederkeerige toegenegenheid van den oude had kunnen beroemen. De verwijdering van Wouter uit zijn dagelijksche omgeving, scheen den krankzinnige evenwel niet te hebben getroffen, doch nu, nu hij hem weêrzag, nu getuigden die lach en die blijde kreet van zijn innige blijdschap. Doch zie, op eenmaal betreft zijn gelaat — de tegenwoordigheid dier angstig bevende vrouw wekt een andere

gewaarwording in zijn kranke ziel. Is het zijn gewone afkeer van alle vreemden en vooral van ouden en gebrekkigen, dewijl hij in de laatsten welligt den weërschijn van zijn eigen ellende aanschouwt? Is het jaloerschheid, wijl hij dien knaap aan een andere zijn liefde ziet betoonen....? Hoe 't zij, een schrille toon vervangt den blijde, en terwijl vrouw Steintje nog heviger trilt, en zich sterker aan haar Wouter vastklemt om zich te kunnen staande houden, maakt de ongelukkige een beweging met de handen en klinkt het dof en akelig uit zijn mond: "Zon, regen, donder! kermis in de hel, ha! ha! tien hèt de klok, de klok hèt tien! tien! tien! tien!!"

Wie zal om de woorden van zulk een ongelukkige lagchen? Zijn geest wil zich uiten; de kranke ziel weigert den vorm.

"Hoe! Wat! Voort naar je kamer!" roept Peter op wrevelen toon.

De oude man hoort de stem van zijn zoon, ziet vreesachtig tot hem op, werpt nogmaals een akeligen blik op vrouw Steintje, keert daarna ijlings op zijn schreden terug en — terwijl een steeds akeliger klinkend: "tien! tien! tien!" aan de huisgenooten verkondigt, dat de grijze tot den hoogsten graad van zijn delirium is vervallen, heeft Wouter de meeste moeite om zijn wankelende moeder buiten het molenhuis te voeren, en dreunt de stem van Peter die beiden nog achterna:

"'t Is boven alles onvergeeflijk, dat gij mijn huis zoo be-roeren komt. Te goed, *te* goed, dat ben ik.... *Te* goed, dat ik zulk volk over mijn drempel liet!"

Een smak, en de huisdeur valt digt achter moeder en zoon.

Heeft Wouter inderdaad zijne moeder misleid? Heeft hij die zwakke roekeloos aan een ontmoeting gewaagd, die wel sterkeren dan haar zoude geschokt hebben?

Geloof het niet. Wouter kon immers niet vermoeden dat de grijze, door Driekjes snikken opmerkzaam geworden, zijn gewoonte, om tot den tijd van 't avondmaal in zijn kamer te blijven, zou verlaten. Neen, Wouter heeft zijn goede moeder niet bedrogen. Zie maar zijn bleekheid.... zie maar hoe hij, buiten gekomen, de vrouw op een daar liggenden boomstam doet plaats nemen; hoe hij den zakdoek door het beekwater slaat; hoe hij heur slapen verfrist; hoe hij met de holle hand gedurig kleine tungen waters schept en de moeder laat drinken; en zie, hoe hij bij al zijn leed, bij al de miskenning waaraan hij heeft blootgestaan, bij de hoop op geluk die in damp is vervlogen, zie nu hoe een dankbare lach zijn lippen komt plooijen: Moeder, die straks schier van zich zelve op den boomstam was neêrgezegen, zij zegt met duidelijke stem: "Best.... dát verkwikt.... o! 't.... gaat beter.... heel veel beter."

En Wouter voert zijn geliefde moeder weêr verder; hij draagt haar de uitgestoken heuveltrappen op, want den zandweg te volgen, die uit het Water-dal naar 't dorp voert, dat zou een al te groote omweg wezen. Zonder veel te spreken bereiken zij hun nederige woning. Moeder Steintje is doodelijk vermoeid; zij mag zich wel aanstonds ter ruste begeven....

Of ze slapen zal? Die togt is wél vermoeijend geweest; de onverwachte ontmoeting met een krankzinnige heeft haar

wel hevig geschokt; dat grievende onrecht haar Wouter aangedaan; die onverzoenlijkheid van den molenaar, bij eigen schuld, en slechts op vermoeden; de lage beschuldiging welke haar heeft getroffen, terwijl zij toch inderdaad met aarzeling heeft besloten om te doen, wat Wouter zoo vurig verlangde, en niets bedoeld heeft dan voor haar jongen een eerlijke verkeerung met molenaars Driekje te vragen — ja, de herinnering aan dat alles en de wrevel, die, door hoon en laster gewekt, in haar boezem moet woelen, zij weigeren aan dat moede ligchaam gewis de ruste, die het zoo zeer behoeft....?

En zie, vrouw Steintje slaapt!

“Slaap gerust, arme moeder,” spreekt Wouter op fluisterenden toon; “mag ik dan nevens u geen andere bezitten, Gods wil is de beste!” Maar toch, de borst is hem beklemd; hij spoedt zich naar buiten; op het bankje voor de kleine woning valt hij neder. Morgen zal hij voor een uiterst karig loon kunnen werken op den akker.... Welhaast zal het armbestuur, bij zijn onvermogen om langer in de behoeften eener sukkelende moeder te voorzien, zijn toevlugt moeten worden.... het armbestuur!! Hoor, ginds in de boomen van het Water-dal zingt de nachtegaal zijn betooverend lied — en Wouter, hij schreit, hij schreit als een kind: Driekje! Driekje!! zijn lieve Driekje!

“.....en de gemeenschap van den Heiligen Geest, den geest der liefde en der waarheid, worde u bij het begin van den nieuwen jaarkring overvloediglijk geschonken! Amen.”

Dat was de laatste zegenbede, die de leeraar in het oude jaar over zijn gemeente uitsprak en — toen was de godsdienstoefening geëindigd.

Daar stroomt de dorpsschare, die zoo talrijk was opgekomen, over de graven der voorgeslachten het kerkje uit. 't Zijn onbekenden die ons voorbijgaan; 't is hier ook donker en bovendien, de meester is reeds ijverig in de weer, om “die walmende kaarsen” — te zijnen bate — uit te dooven.

“D'r zijn er een heele boel, die voor van avond genoeg hebben,” klinkt op fluisterenden toon de schrille stem van een man, die tegenover ons voorbijgaat.

“Genoeg....?” vraagt een zacht stemmetje aan zijne zijde.

“Van de ouderlingen-bank af aan: geen een, die niet zijn part in den zak kon steken,” is de verzekering des mans.

“'t Mogt mijn laatste oudejaarsavond-gang wel geweest zijn,” mompelt een vrouwtje, wier voet met het geklots van een houten krukje op den steenen vloer, gelijken tred houdt.

“Daarvoor, moeder, beware mij God!” spreekt een jongman, die het vrouwtje aan gene zijde onder den arm houdt.

“Ach, ik zondig al weder tegen den Heere en tegen u, met daarnaar te verlangen,” klinkt het antwoord der vrouw; “want, mijn jongen....” doch wat het moedertje verder

spreekt kunnen wij niet onderscheiden. Steintje en haar Wouter zijn de deur van het kerkje reeds nabijgekomen, en terwijl meer anderen ons voorbijgaan, treden zij naar buiten.

Waarom wij nog een oogenblik toeven? Luister:

't Is de ondermeester van de dorpschool, die aan het kleine orgel zoetvloeiende toonen ontlokt; die de roerende melodij van het in den aanvang gezongen:

Uren, dagen, maanden, jaren,
Vliegen als een schaduw heen....

nogmaals door 't kerkje doet ruischen en der heenvloeiende schare daarmede evenzeer aan heur later afgelegde belijdenis herinnert:

'k Rijp alvast voor de eeuwigheid!

Nu zwijgt het orgel; meesters lantaarn flikkert nog maar alleen in het kerkruim, en wij treden naar buiten.

't Is helder vriezend weder.

Wij volgen de huiswaartskeerende schare en bevinden ons terstond in de kom van het dorp.

De klok slaat acht.

De tempelgangers treden hunne woningen binnen en — de deuren gaan toe.

't Wordt stil op de straat. — Daar knalt een pistoolschot, alsof het den tijd wil verjagen. 't Geknal herhaalt zich gedurig, nabij, en van verre.

Geduld! de klok slaat reeds negen, doch langzaam en slepend

Zie, hoe heerlijk vonkelen de starren aan 't luchtgewelf. Nu wij lang naar boven hebben gestaard, nu schijnt alles zoo donker hier beneden: de lage dorpswoningen vertoonen zich als een zwarte massa....

Maar toch, binnen die nederige dorpshuisjes daar branden ook wel lichtjes!

Ach! hoe strijden die gillende kreten van nit de herberg, met de stemming die ons vervult!

Hoor, er knallen weêr vreugdeschoten, hier en ginds en verder.... Geduld dan, geduld! dáár, boven uw kerkhof, daar dreunt het al *tien* in den toren; maar grommend en dof.

Of moeder Steintje in deze oogenblikken ook op haar "schilderijtje" zal staren!

De noordewind begint op te steken.

Zie, daar snelt ons, met overhaasten tred, een jonge dorpelinge voorbij; naar het gindsche huis rigt zij heur schreden. Zij schelt er aan; de deur wordt geopend; slechts weinige seconden behoeft zij om den geneesheer dringend te verzoeken, van toch aanstonds op den molen te komen.

"Grootvader is met klokslag van tien uit zijn verdooving ontwaakt," zegt zij op gejaagden toon; "nu doet hij zoo naar en hij spreekt zoo hijgend en zoo wonderlijk.... en ik ben zoo bevreesd. O, kom toch spoedig...."

De doctor zou komen.

Weêr snelt zij ons voorbij, en slaat den zandweg in, die naar het Water-dal voert.

"Ouwe jaar,
 Sukkelaar,
 Lam en krom,
 Doof en stom,
 Jaag wat meer je luje klok :
 Eerst nog 'n borrel, eerst nog 'n slok !"

Zoo schalt het binnen de herberg, waarvan de waard, ter spuijing, zoo even de deur een weinig heeft opengezet.

't Is een bedompt en roodachtig licht, dat door de kier naar buiten vloeit.

't Wordt erg koud op straat.

Van gene zijde, uit de rigting, welke straks door het meisje werd ingeslagen, komt een karretje aangereden. 't Is het huifkarretje van Peter den molenaar. 't Rijdt ons voorbij. Stadwaarts welligt, om een geheesheer in consult te gaan halen....?

't Knalt en dreunt weêr nabij en van verre.

Luidruchtig stemt het ook nogmaals binnen de gelagkamer :

"Ouwe jaar,
 Sukkelaar...."

en — nog eer het lied is geëindigd, antwoordt reeds het torengbrom met elf doffe slagen :

Zeg, - weet - gij - 't al, -
 Wát - het - nieuw' - u - bren - gen - zal ?

Het is omstreeks een kwartier uurs geleden, dat de torenklok haar ernstig antwoord gaf. Daar nadert het karretje weder dat wij in de duisternis zagen verdwijnen, en, was het — indien wij ons wel herinneren — een meisje, die in 't heenrijden de leidsels in hare handen hield, nu is het een jongman, die den bruine bestuurt en den zijweg naar het Water-dal doet inslaan.

Naar het molenaarshuis!

Wij bereiken het ditmaal niet langs het voetpad over den heuvel, maar langs den zandweg, die het Molen-eind genaamd wordt. De huisdeur staat open. Van uit een kamertje, aan het einde van den gang, treft een lichtstraal onze oogen. Wij gaan er op af en treden het kamertje binnen.

Zie, terwijl de geneesheer, voor de bedstede gezeten, met strakken blik den grijze betracht, die na een hevige ijlkoorts tot bedaardheid is gekomen, loopt Peter de molenaar met onrustige schreden het vertrekje op en neder, en den gang in, en naar de voordeur, en hij roept gedurig zijne dochter bij haar naam; haar, die 't best met den oude teregt kan, en zich nu reeds meer dan een half uur van den lijder heeft verwijderd.

“De hemel weet waar zij zich schuil houdt!” peinst de molenaar bij zich zelve, terwijl hij zich eindelijk bij het knappende haardvuur in de keukenkamer nederzet. “Is dat medelijden....! is dat zucht om te helpen....! Terwijl de man op 't ergste is, laat ze mij met hem en den docter alleen — ik kan er niet tegen; ik word er zoo naar van; die woestheid; die akelige taal; 't is bijna niet uit te houden;

maar — Driekje denkt er niet aan om haar vader in deze oogenblikken ter zijde te blijven. Hier aan den haard is 't mij beter. Vader heeft genoeg aan den docter.... Dat zijn geen kwalen waarbij een gewoon mensch rustig kan blijven. —Sterven!?. In Gods naam!.... Wat heeft de man aan zijn leven?.... 't Was schandelijk zoo als Pouwels zich laatst over zijn moeder durfde uitlaten: een broodeetster minder!... Maar vader.... waartoe is *hij* nog nut op de wereld? Zijn nat en drooge gebruikt hij voor twee. Van een huis vol kleine kinders kan men niet meer last hebben dan van hem.... Wát men ook zegge, *ik* heb het bij ondervinding. Stil.... daar hoor ik hem weêr.... Jawel, maar voor 't oogenblik ben ik een beetje doof.... De docter is mans genoeg — knap van belang; maar Christen? da's wat anders. Niet eens in de kerk met oudejaarsavond. — Hoor.... maar 't schijnt toch bedaar-der.... Ik hoop niet dat Driekje op het denkbeeld is gekomen om die oude te halen....? De tooverkol, die, zoo als ze wel zeggen, met den duivel in verband staat. Van 't oogenblik dat hij haar zag af aan, heeft hij zich honderde zaken van vroeger en later door de hersens gehaald;.... 't is goed dat zoo'n docter zijn eed moet doen van te zwijgen;... vader moet al brutaal hebben gesmokkeld! en dat op *zijn* leeftijd!.... 'k heb dat nooit zoo geweten,... men kan zulke dingen overdrijven,... die oude knappert!.... wat *ik* doe dat doe ik voor m'n kinderen,... als het *land-bestelen* wordt, dán is het wat anders. — Hoor ik een voetstap....? De oogen digt!"

De molenaar heeft ijlings een slapende houding aangenomen. "De geest kan immers gewillig, maar 't vleesch te zwak zijn!"

De geneesheer vindt den molenaar slapend (!) in zijn zetel, en zegt, terwijl hij hem op den schouder tikt: "Baas Janssen, uw vader heeft gedurig zijn verlangen te kennen gegeven, om u of uw dochter, of een der personen die hij wel meer noemt, bij zich te zien."

De molenaar schrikt wakker, en terwijl hij denkt: "Hui-chelaar, jij verlangt den aftogt te blazen!" zegt hij met zekere verwarring: "Hoe, ingeslapen! foei! hemel! ik kom, hoor! ik zal komen!"

Peter is in het kamertje van den vader wedergekeerd, en op het gedurig te kennen geven zijner bevreemding, waar Driekje mag blijven, heeft hij naauwelijks van den docter vernomen, dat het meisje een bijzondere hulp van elders is gaan invoeren — waaraan de geneesheer zijn volkomen goedkeuring heeft geschonken, — of een gedruisch in den gang wordt vernomen, en zien wij kort daarop Steintje Haver, door Wouter en des molenaars dochter ondersteund, het kamertje binnentreden.

Een ruwe vloek rolt er op 't zien dier verschijning van Peters lippen; een oogenblik staat hij besluiteloos: "Wat moet dat beduiden!" roept hij eindelijk, luider dan het aan deze plaats, en in de nabijheid van gindschen lijder betamelijk is; vervolgens op Wouter toegetreden, vat hij hem bij den kraag en zegt, ofschoon op wat zachteren toon: "Wie heeft je geheeten den voet over mijn drempel te zetten....?"

Wouter schijnt op zulk een onthaal wel voorbereid te wezen, en ook de oude vrouw, die er erg verkleumd en zoo mogelijk nog zwakker uitziet dan toen wij haar voor de laatste maal zagen, moet op zulk een ontvangst zijn verdacht geweest, althans, zij slaat haar oogen tot den molenaar op, en zegt bedaard: "Wij zijn door den docter geroepen, baas Janssen."

De molenaar heeft Wouter losgelaten; wij gelooven dat hij het oneens met zich zelve is: wie van die allen hem het meeste weêrstreeft.

Men heeft tegen u zaamgespannen, Peter Janssen, dewijl gij u tegen *die* hulpe zoudt verzet hebben.

"Wie! wat! wie gelooft er aan hekserij!" raast de molenaar binnensmonds, terwijl hij een smadelijken blik op den geneesheer werpt; doch zie, daar heeft de oude vrouw voor de bedstede plaats genomen en haar vermagerd gelaat, slechts ten halve door de flinkerende olievlam verlicht, doet een vreemde uitwerking op den man, die geen begrip heeft hoe een Christen-geneesheer er toe komen kan, om de zwarte kunst ter hulpe te roepen. Haar wezen spreekt hem van iets bovennatuurlijks; van iets, dat hem schrik en ontzag inboezemt; van iets, dat hem akelig maakt, en, gij hoort het, hij wast zijn handen in onschuld! Zij moeten dan weten wát ze doen; . . . ze moeten Satan dan maar in huis halen — hij, Peter, zal den booze niet verzoeken, en, bij zich zelve ten volle verzekerd, dat die moeder van zijn voormaligen molenknecht wel degelijk een tooverheks is, zoo als sommigen van haar gezegd hebben, loopt hij weder den

gang in, en naar de woonkamer, en mompelt bij zich zelve: "Zóó iets op oudejaarsavond.... als ik dát had geweten!....

Daar staat Driekje aan zijn zijde.

Ware het een ander geweest, wij gelooven, niet zonder regt, dat de scherpe bestraffing over hetgeen Driekje, zonder zijn toestemming, gedaan heeft, en het verwijt over háár zondige bijgeloovigheid, met iets handdadigs zou vergezeld zijn geworden.

Het meisje verzekert den vertoornden vader, dat hier van de akeligheden waarvoor hij vreest, geen sprake is, en dat de docter de komst van een der oude bekenden, wier namen de ijlende grootvader zoo geduriglijk noemde, had wenschelijk geacht, in de hoop dat het iets goeds zou bewerken; zij betuigt met zoete stem, dat de vrees voor vaders tegenkating haar het besluit had doen opvatten om, zonder zijn voorkennis, zelve met het karretje naar den heuvel te rijden, en te trachten om de zwakke vrouw Steintje in persoon tot dit liefdewerk over te halen. Zij vraagt vergiffenis voor 'tgeen ze met een goed doel en op raad van den geneesheer gedaan heeft, en bidt den vader ten slotte, dat hij voor 't oogenblik zijn grieven zal ter zijde stellen en, bij grootvader komen.

Maar Peter wil "van den boel" niet weten! Hij ziet hoe langer zoo meer dat zijn kinderen hem het leven vergallen en schaamteloos zoeken door te drijven, wat tegen het beter oordeel eens vaders, wat met God en gebod ten eenenmale in strijd is.

De tranen, die over Driekjes wangen rollen, zijn het

eenige antwoord. Heeft zij sedert dien zomernamiddag ooit van haar dierbaarste wenschen gerept! Heeft zij niet berust in haar bittere teleurstelling met de gedachte: "Is Wouter voor mij bestemd, dán zal God hem mij geven!"

En zij wil naar den lijder terug.

"Om die duivelskunstenaarijen te zien....? Laakbare nieuwsgierigheid!"

Maar Driekje is reeds ontvloten.

De molenaar heeft dat duivelbezweeren nooit bijgewoond; nu het toch daaraan toe is, nu zal 't hem, wel beschouwd, ook niet schaden;.... op een afstand,.... 't is geen nieuwsgierigheid,.... 't is een wakend oog houden;.... en dan morgen — morgen zal hij ze nader spreken!

De arme, zwakke weduwwrouw zit nog voor de bedstede van den lijder. Ach, wat beeft zij; groote zweetdruppels parelen haar op het aangezicht; den starenden blik van den ongelukkige kan zij schier niet langer verduren:

"Ja, zij is het!" klinkt het schor uit den mond van hem, wiens geestvermogens herleven, naarmate de dood al nader en nader treedt om het ligchaam te vermeesteren. "Zij is het, maar zij weet het niet; — 't is zoo donker; doe het vensterluik open; — vrouw, zie mij aan...." — De geneesheer geeft der zwakke een wenk om moedig te volharderen. — "Schreit gij?" vervolgt de spreker met een nare trilling in zijn stem, "schrei niet.... O, o, het brandt mij op de ziel; — leg er water op, of ik moet mij verdrinken. — Niemand weet het, niemand — maar de bliksem

zal mij treffen, hoor.... om tien ure.... tien, tien hèt de klok; — ouwejaarsavond is 't gebeurd; gij weet het niet; — maar 't brandt mij; — schrei niet; — morgen is 't nieuwejaar; — genade! genade!”

Een kermend geluid, doch op een gansch anderen toon dan vóór de verschijning van Steintje Haver, volgt er op dit gesprokene. De zielkundige arts slaat een dankbaren blik naar boven; het vermoeden der laatste dagen bleek waarheid te wezen: een zware schuld rust er op dien ongelukkige.

“Als het u mogelijk is, maak dan zijn sterven ligter,” fluistert hij Steintje in 't oor.

Maar ach! zij schokt en zij trilt, en Wouter schiet toe om de zwakke moeder te ondersteunen; 't is bitter, bitter zoo als ze schreit, en — mag zij dan spreken? heeft zij Thomas niet bij 't sterven beloofd er nimmer, *nimmer* van te zullen gewagen, en heeft hij zijn laatste vaarwel niet met de verzuchting besloten: “...gelijk wij vergeven aan onze schuldenaren”...? — Dat laatste, ja dat laatste moet het zijn, geheel en al zijn; en, ze *moest* dan toch spreken, wilde zij dit sterven verligten! Zie, daar verzamelt zij al haar krachten; zij buigt zich voorover naar den lijder en met een stem, die haar schier in de keel schijnt te stikken, spreekt ze:

“'t Was op een oudejaarsavond, niet waar? op een oudejaarsavond....?”

Een verraste blik van den lijder en een knik met het hoofd.

“Maar gij wist niet, dat het zoo erg zou afloopen.... en al droegt gij Thomas ook haat toe, die slag werd toch niet met een moorddadig opzet gegeven....?”

“Nee.... nee!” is eenklaps de kreet des ouden, die Steintje schier doet verstijven van schrik.

Moed, moed, zwakke weduw!

“En.... en.... hij heeft u alles vergeven, die goede, die brave Thomas,” hokt zij weder; “alles; wees er gerust op;.... ik.... ik ook.... want.... wij allen zijn schuldig voor God.... Verstaat gij: alles vergeven!” herhaalt Steintje, want zij weet niet of de lijder haar heeft gehoord, zoo roerloos ziet hij haar aan.

Maar ja, ja! hij heeft haar gehoord, verstaan, begrepen. Die kranke ziel heeft haar artsensij gevonden; want zie slechts, zie hoe hij, als uit een bedwelming ontwakend, eensklaps zijn handen naar boven heft, en hoor hoe hij eenige malen achtereen dat woord “vergeven” herhaalt, en er al zachter, en zachter een naam over zijn lippen komt, een naam, dien hij heden voor drie-en-twintig jaren in ’t diepst zijner ziel heeft begraven en die zijn geest — sedert dat vuur van den hemel — al meer en meer in boeijen geklonken had: “Thomas! Thomas!” klinkt het weder op een toon, die, zacht krijtend, half smart en half vreugde verraaft; “dank.... sterven.... vergeving!” en na een stilte van weinige seconden schitteren die graauwe oogen, en spreekt er een zalige, dieptreffende verrukking uit de woorden:

“Daar is licht; licht! Dank, dank! Thomas! God!”

En Nol, de oude molenaar, is toen heel stil geworden, en — heel stil gebleven; moeder Steintje is door Wouter en den geneesheer binnen Driekjes kamertje gebragt en op

de legerstêe van 't meisje ter neder gelegd; de geneesheer is naar zijn woning gesneld, om voor die afgetobde vrouw opwekkende middelen te halen, en Wouter heeft voorloopig wat onder zijn bereik lag aangewend, om die deerlijk geschokte zenuwen der vrome moeder tot kalmte te brengen.

En hoor.... twaalf slagen dreunen van den kerktoeren. Wat oud was is nieuw geworden — 't is het begin van een nieuw tijdperk in 't leven.

Zie, daar staat de molenaar met gebogen hoofd bij de stervenssponde van zijn vader.

Die duivelbezweering is toch iets anders geworden dan hij verwacht heeft.

Peter Janssen, dat is de magt van een vruchtbaar geloof! het werpt *ook nu nog* de duivelen uit!

En Driekje vleit zich schreiend aan zijn hart; maar spreken kan ze niet, en de molenaar spreekt ook niet. Ja, de molenaar zwijgt, maar in zijn binnenste daar spreekt ook zoo luid eene stem, en die stemme zij zegt: "Geveinsde! wat ziet gij den splinter in het oog van uw broeder....!"

Wij betwijfelen, lieve lezer, of de molenaar van 't Waterdal voortaan *immer* een ander uitnemender dan zich zelf heeft geacht — of ook ooit zulk een hervorming, zonder langdurigen strijd, zou tot stand kunnen komen! maar, wát we zeker weten, verneem dat ten slotte:

Moeder Steintje is vier weken lang, totdat ze weêr naar heur eigen huiske kon terugkeeren, in 't molenaarshuis gebleven, en er met de uiterste liefde en zorg verpleegd geworden, want — die oogenblikken aan dat sterfbed, en zulks in den nieuwjaarsnacht, hadden haar schier ten doode geschokt.

Het aanzoek om de hand van molenaars lieve Driekje voor haar Wouter, heeft Steintje niet behoeven te herhalen. Ook Peter gevoelde het diep wat zulk een aanzoek die weduwe eertijds moest gekost hebben. Wat het geheim der moeder betreft, Wouter was er, tot aan dien nacht, onkundig van gebleven; hoe zou hij moeder ook anders in den aanvang weêrstreefd, hoe zou hij haar op dien eersten togt ondersteund kunnen hebben!

Innig en teeder hebben Wouter en Driekje elkander aan 't harte gedrukt. Moeder Steintje heeft nog drie jaren hun huwelijksheil mogen aanschouwen, en Peter, Peter de molenaar heeft in zijn bijbel bij het 3de vers van Mattheus' VIIde hoofdstuk een vouw gelegd, en — heeft hoe langs zoo meer in de schuilhoeken van zijn *eigen* hart leeren zien.

In den nieuwjaarsnacht is *hij* 't begonnen: Een zalig begin!

's Hage,
Junij 1859.
